

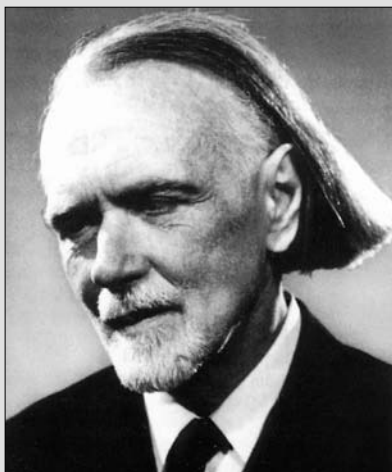
KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának sorsa a XXI. századi magyar általános oktatásban és lehetséges szerepe a közönség-utánpótlásban

„A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható.

*Aki nem él vele:
lelki vérszegénységben él és hal.
Teljes lelki élet zene nélkül nincs.
Vannak a léleknek régiói,
melyekbe csak a zene világít be.”*

„A zene múlhatatlan része az egész emberi műveltségnek... így hát magától értetődő volt, hogy a zenét be kell kapcsolni az iskolai tárgyak közé.”

A koncertlátogatók átlag-életkorának növekedése ismét ráirányítja a szakma figyelmét a közönség-utánpótlás kérdéseire. A klasszikus zenekultúrát ismerő és szerető közönség nélkül elvesztik létjogosultságukat az előadóművészek és a szimfonikus zenekarok is! Nem kétséges az ok-okozati összefüggés a súlyos válságba került alsó fokú zenei oktatás, illetve – az ennek egyenes következményeként jelentkező – a komolyzene iránt érdeklődők körének vesztes megcsappanása között. Tapasztalhatjuk az igénytelen szórakozási módok előretörését, a gépzene, a klasszikus értékekkel nem bíró, sekélyes műfajok térhódítását és hivatalos támogatottságát,

ezzel együtt pedig a klasszikus műveltséghez korábban elengedhetetlen zenei alapkutatás teljes visszaszorulását. Ilyen körülmények között egyre gyakoribbá válnak azok a hangok, amelyek gazdasági problémáink okán kézenfekvő megoldásnak tekintenek a szimfonikus zenekarok számának drasztikus csökkentését.

Nem kétséges, hogy ezek mögött a hangok mögött ugyanaz a sanda szándék sejlik fel, amely kiszorította a zeneoktatást az általános iskolákból és amely sorozatos támadásokat indít minden igényes kultúra-közvetítő médium ellen.

Ezért megpróbálunk választ keresni arra, mi az oka annak, hogy Magyarországon

(Liszt, Bartók Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – ország-szerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás, a gyerekek az iskolákban jellemzően nem találkoznak meghatározó módon sem a népzenevel, sem a klasszikus zenekultúrával, miközben úgy tűnik, hogy a világ számos pontján nagyobb karriert futott be Kodály koncepciója, illetőleg a „zenei népoktatás”.

Keressük arra is a választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására abban a korszakban, amelyben a magasabb kultúra megértésének és művelésének képessége éppúgy visszaszorulóban van, mint az erdők és a természetes környezetünk.

Miben látják szakembereink a megoldást. Mit kell tennie az oktatásügynek, mit a kulturális tárcának, mit a közszolgálati médiumoknak és mit tehetnek maguk a szimfonikus zenekarok a saját és a jövő közönségének kinevelésében?

Sorozatunkban megszólaltatott szakemberek a kodályi koncepció továbbvívői.

(Szerk.)

Kollár Éva

„Ha nem zeng az ének az iskolában, akkor az egész zenetanítási rendszer összedől.”

Prof. Kollár Éva a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Ének-Zenetanár, Karvezetés Tanszékvezető tanára. 1969-ben ebben az intézményben szerezte diplomáját és 1997-ben itt kapta meg a „habilitált egyetemi tanár” címet. 1994-ben Liszt Ferenc-díjjal tüntették ki. 1997-től 2001-ig Széchenyi Professzori Ösztöndíjat kapott. Karnagy, zenetanár, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének elnöke

– Katanics Mária és Andor Ilona mellett kezdte karvezetői-énektanári pályafutását. Ennél jobb indíttatás nem is képzelhető el, ha az ember a Kodály

módszer közelében akar maradni. Milyen emlékei vannak Andor Ilonáról?

– Egy évig tanítottam vele együtt, a Vendel utcai iskolában. Igazság szerint

akkor ő már nyugdíjban volt, de még vezette a csodálatos Kodály-leánykart. Az az első tanítási év nagyon komoly tapasztalatokat jelentett számomra. Andor Ilona

igazán egészen közeli munkatársa volt Kodálynak. A tanár úr több művét neki ajánlotta, műhelyszerűen megbeszélték az előadást, Kodály eljött figyelemmel követte a próbákat és a jóváhagyásával történt minden.

– *Mi a Kodály módszer lényege?*

– Ez egy csodálatos gondolat-rendszer, amelynek az egyik alapköve, hogy lehetőleg mindenkinek adjunk értékes zenét. Tegyük a szépséget hozzáférhetővé, adjuk meg azt az örömet, amit az éneklés ad. Tegyük az emberi életet gazdaggá a zene által. Talán éppen ez a legközvetlenebbül átadható a nagy művészetek közül, mivel az ember az énekhangjával picit gyerekkora óta él. Azt hiszem, a kodályi gondolat lényege, hogy ki kell dolgozni azt az utat, amin mindenki eljuthat az élő zenélés öröméhez. Ide a zenei anyanyelv felhasználása, a zeneirodalom megismerése és az értékes zeneművek megszólaltatása által juthatunk el. Az iskolai énektanítás és a kóruséneklés adhatja meg azt a zenei alapot, amely zeneértővé, zeneszeretővé teszi az embereket. Ezen a csodálatos úton járt Magyarország, amikor Kodály és tanítványai útmutatása alapján felépült a híres magyar zeneoktatási rendszer. Abban mindenkinek megadatott a lehetőség arra, hogy találkozzék a muzsika csodájával. A mai felnőtt generáció még élvezi ennek előnyeit, sokan maguk is zenélnak, kórusban énekelnek és koncertre járnak. A zene megismerésének leghatékonyabb útja, ha el tudjuk olvasni a kottát. Tehát a zenei-írás-olvasásnak óriási jelentősége van. A világ minden tájáról érkező külföldi szakemberek, előadóművészek és zeneitanárok a magyar kottaolvasó iskolás gyerekek csodájára jártak. Ehhez segített a mindennapos énekóra, a kóruséneklés, a hangszerstanulás és a relatív szolmizáció. Éppen ez az a pont, amit később nagyon sokan támadtak, főként Kodály halála óta, azzal érvelve, hogy nem volna szabad a gyerekeket kottaolvasással, szolmizációval terhelni. Mint mindent, ezt is lehet túlzásba vinni, ám ez a módszer az ország javát meg tudta tanítani arra, hogy az emberek el tudjanak olvasni melódiákat, hogy ezáltal rögzíteni tudják azokat, vagy hogy megértsék az európai zene szerkezetét. A zeneirodalom nagy részét ezáltal fogadták be a legegyszerűbb emberek is, - olyanok, akiknek nem volt pénzüik zongoraórára járni, de az iskolában megkapták ezt a lehetőséget.

– *Közben az jár az eszemben, hogy akiknek nem volt igazán jó hallásuk, azoknak nem biztos, hogy olyan nagy élményt jelentett az énekóra. Azoknak inkább egy gyötrelmes vagy jobb esetben csak unalmas muszáj volt.*

– Lehet ezzel is támadni, de az éneklés akkor is gyönyörködtet, ha azt mások szólaltatják meg. És a zeneirodalom legszebb példái azok is megkapták, akik nem énekeltek kristály tisztán. Többnyire azok támadják a „Kodály módszert”, akik felnőttként talán döntő pozícióba kerültek, de hiányzik gyermekkorukból a zeneitanulás élmény része, akiknek rossz tapasztalatuk van. Pedig a tudatos irányítás mellett, a tanulóévek során ez a módszer nagyszerűen fejlesztette az éneklés képességét, a hallást, a belső hallást, a zenei képzeletet. Ahhoz nagyon kívül kell maradni egy óra munkájából, hogy valaki ne élvezze a gyönyörű Mozart zenét, még ha nem is tudja elénekelni a Jupiter szimfónia témáját. Pont ez a lényege a Kodály módszernek, hogy fejleszti a képességeket, és nem csak a zenei hallást! Mindenféle kombinációs készséget, a memóriát, a logikát, a fegyelmezett személyiséget. A közös muzsikálás, ami másik alapköve ennek az úgy nevezett Kodály módszernek, arra szolgál, hogy megtanuljunk együtt élni, élményeket szerezni, együtt dolgozni, valamilyen munkafolyamat végén szép eredményt felmutatni. Ennél hasznosabb dolgot nehéz elképzelni, ami az egész társadalom számára is előny. Feltétlenül említeni kell a népzene, mint a magyar zenei anyanyelv fantasztikus tárházát. Sokan ezt is fegyverként fordították vissza, mert hogy ez iskolai tananyag lett. A Szózat is és az Ady versek is iskolai tananyag, de ha azt úgy tanítják meg, ahogy kell, akkor életre szóló élményt jelenthet. Nem attól baj a népdal jelenléte, hogy azt esetleg fel kellett mondani, hanem ha csak leckeszerű módszerekkel dolgozták fel őket, ha nem hallgatták meg azokat a csodálatos zeneműveket, amelyekben feldolgozásuk megtalálható, ha az élmény elmaradt. Persze a számtant is gyakorolni kellett, azt se adják ingyen, hogy valaki meg tudja oldani a másodfokú egyenleteket. Nem szabad féltetni a gyerekeket, mert ezt játékos formában, az élmény által csodálatosan könnyedén vették. Sok olyan énekesről tudok beszámolni, aki azért jött a kórusomba, mert az iskolai énekórán megszerette a zenélést,

lelkes volt, bár egyáltalán nem énekelt biztosan, tisztán. Sokáig izgultam azért, hogy minél óvatosabban énekeljen. S egy idő után kiváló énekes és nagyszerű ember lett! Immár több generációt taníthattam, és azt mondhatom, ez nagyon szépen működött.

– *S mi a helyzet most a Kodály módszerrel? A magyar zeneoktatás csúcán, a Zeneakadémián mennyire van jelen?*

– Nem ilyen formában, hogy Kodály módszer. A kollegáim, akik szolfézst tanítanak a hallgatóinknak, talán kevésbé elkötelezett hívei a relatív szolmizációnak. Ez az alap és középfokon fontos eleme a „Kodály módszernek” – bár, mint tudjuk, nem Kodály találmány, már Arezzoi Guido használta –, Kodály beépítette, mint sok minden mást is, amit más nagyszerű zenepedagógusoktól vett át. Ez a rendszer egy szintézis. Nem véletlenül alkalmazzák sokkal általánosabban, mint az Orff módszert, amelyik szintén világhírű, de a ritmus fejlesztésére és főként az azzal kapcsolatos képességek fejlesztésére szolgál. A Kodály módszert azért fogadják el világszerte, mert az a teljes ember minden képességét kiaknázza, és harmonikusan fejleszti. A Zeneakadémián Európa és a világ zeneirodalomi kincse mellett a kortárs zene megértésére és művelésére is oktatják. Utóbbiban a relatív szolmizáció már csak sejtekben fedezhető fel. Tehát a szolmizáció egy nagyszerű segédeszköz, de nem cél! A cél a zene megértése, megszerettetése.

A Kodály módszer egyik fontos eleméről még keveset szóltunk: ez a kóruséneklés, amely a közös muzsikálás legtermészetesebb módja. Ezt az iskolában is gond nélkül meg lehet valósítani – legalábbis ezt hittük. Ma már sajnos ez sem így van, nagyon sok gondal küszködik az iskolai kórusélet. Nagy tömegeket lehetett közvetlen élményhez juttatni, s ezek a tömegek aztán elmentek a hangversenytermekbe. Belőlük alakult a közönség! Nagy baj, hogy ma az iskolákban túlzottan kímélő életmódra fogják a gyerekeket. Közélről láttam, hogy ezt tűzték ki célul, amikor a Nemzeti Alaptanterv kidolgozásában vettem részt, a '90-es években. Sajnos kiderült, hogy mi, zeneitanárok, szakemberek hiába mondunk bármit a „tanügyi bácsiknak”, érveinket nem fogadták el, az énekórák számát csökkentették és a kórusok működ-

tetésének kötelezettségét eltörölték, – eredmény híján, ezért abbahagytam a tantervkészítő munkát. Azóta kiderült, úgy nem lehet zenét tanítani, hogy az énektanár heti egy alkalommal lát egy osztályt, és semmilyen személyes zenei élményt nem tud adni. Lehet zenét hallgattatni, zeneirodalom órákat tartani, de ha ez nincs

megtámasztva aktív zenéléssel, énekléssel, ha nem hozzák be a gyerekek a saját hangszereiket, és nem muzsikálnak együtt –, akkor a többiek ezért nem csodálhatják, szerethetik őket, nem mennek el velük hangversenyre, és egyáltalán nem teremődik meg az a légkör, amelyikben mindenki fejlődik, életre szóló közösségi él-

ményben részesül. Így nem kapnak esélyt azok a gyermekek sem, akik igazán tehetségesek. Ha nem zeng az ének az iskolában, akkor az egész zenetanítási rendszer összedől. A kettős jubileum idején, Kodály Zoltán születésének 125. és halálának 40. évében, sajnos, már itt tartunk.

Döbrössy János

a Budapesti Tanítóképző Főiskola Ének-zene Tanszékvezető docense

„Országos szintű felmérések bizonyítják, hogy az énektanárok a szakmailag érdektelen emberek közé tartoznak, bezárulnak.”

Énekóra – minden nap?

– *Mennyire lehet számítani arra, hogy zeneszerető gyerekeket tudnak nevelni a mai tanítók? Mennyiben segít ebben a Kodály módszer?*

– A zenei anyanyelven keresztül nevelődés nagyon fontos, és a gyakori zenei aktivitás, mert különben az, hogy „Legyen a zene mindenkié!” nem fog megvalósulni. Ezért is szorgalmazta Kodály a mindennapi énektanítást, amire jó esetben akkor kerülhet sor, ha zeneszerető tanító nénijük van a gyerekeknek. Látni jó példákat, van olyan iskola, ahol a heti egy énekóra mellett van néptánc. Különböző rendezvények, népdalversenyek nagyon segítenek, ha van egy lelkes tanító vagy tanár. Ez inkább felső tagozatban, középiskolában megvalósítható. Sok múlik az igazgatón. Egy olyan igazgató, aki büszke arra, hogy az énekkara jól szerepel, nagyon tudja támogatni a tanár munkáját és ezen keresztül a gyerekek érzelmi fejlődését. A tanár pedig, aki lelkesíteni tudja a gyerekeket és el tudja érni, hogy járjanak az ő énekkarába, nagyszerű példát ad. Akár a szülők és gyerekek is szívesen meghallgatják az ilyen produkciókat. Fontos, hogy a jó példának örüljünk, ezzel talán tovább tudjuk lelkesíteni az igyekvő pedagógusokat.

– *Ezek szerint a pedagógus személyétől függ szinte teljesen, hogy mennyire kerülnek a gyerekek közel a zenéhez?*

– Nagyon sokban. Aki becsülettel elvégzi a tanítóképzőt és sikerül vele a zenét megszerettetni, azok zenehallgatóvá, koncertre járóvá tudják varázsolni a gyerekeket.

– *A zenekarok tudnak valamit tenni, hogy kicsit közelítsenek a gyerekekhez?*

– A szülők is partnerek kell, hogy legyenek, el is kell, hogy vigyék a gyerekeket ezekre a koncertekre, mert van jó néhány. Például a Szent István Gimnázium nagyszerű rendezvényei nagyon népszerűek. Vagy a Fesztiválzenekar Kakaókoncertjei meg a Nemzeti Filharmonikusok hasonló koncertjei nagyon kedveltek, alig lehet beférni. Itt igazán nagy művészek megcsillogtathatják egyéni tudásukat. Ezt a művészek is élvezik és persze a gyerekeknek is nagyon tetszik.

– *Mit tudna tenni a központi vezetés, az oktatási tárca annak érdekében, hogy az alsó tagozatos kisdíjak közelebb kerüljenek a zenéhez? Most lehet akár három kívánsága is...*

– A mi nehézségeinket az is jelenti, hogy nem feltétlenül a legtehetségesebbek kerülnek hozzánk és tőlük persze nehéz elvárni, hogy igazán lelkesíteni tudják a gyerekeket. Aki ének műveltségterületet választ, az több mint kétszer annyi zenei órát kap, mint a többiek. A hangszerjátéktól kezdve a hangképzésen át erőteljesebb szolfézs-zenelmélet, zeneirodalom, karvezetés oktatás, és kötelező énekkari munka várja. Ez a diploma elsőtől negyedik osztályig nyújt képzést, ének tárgyból 5.–6. osztályban is. Ez nagyon népszerű a kisebb iskolákban, főleg most, hogy emelik az óraszámokat. A felvételnél a képezhetőséget nézzük, nem a tudást. A felvételizők nagyon gyakran azt mondják: „dehát nekünk legutóbb negyedik osztályban volt énekóránk!” Akkor hol van a híres felsős szaktanári énekóra? Most különösen érdekes a téma, mert az

új rendszer szerint a felsősök nem taníthatnak „le”. Ez is egy érdekes kifejezés. Országos szintű felmérések bizonyítják, hogy az énektanárok a szakmailag érdektelen emberek közé tartoznak, bezárulnak. Beszűkül az érdeklődésük más területek iránt, s ez előbb-utóbb visszahat. Ma mindenhol szól a zene, ha megy a gyerek az utcán, ezer betűnyi reklám veszi körül, ha leül a TV elé, bombázzák a villogó reklámok, az Interneten mindent megtalál. Ilyen állandó bombasztikus hatás alatt álló gyerekek figyelmét kellene lekötöni.

Ha azt el lehetne érni, hogy a jobbak kerülhessenek hozzánk, jobb alapanyagból sokkal könnyebb lelkes nemzetnevelő embereket varázsolni. Sokszor a főiskola is küszködik, hogy diplomát adjon a fiatal kezébe. Egyre elidegenültebbé válik a képzés, mert mindenki a creditjeire vadászik. Mindenki azon igyekszik, hogy az órarendjét úgy állíthassa össze, hogy ne kelljen túl sokat dolgoznia. Szétszakadnak a korábbi csoportok, akikkel azért sok mindent el lehetett érni. Úgy sokkal könnyebb, ha mindig ugyanazok az arcok vannak, hiszen a közösségnevelésre is meg kell tanítani az embereket. Most minden az elidegenülés irányába megy, a teljesítés a lényeg. S ha őt nem lelkesítette a saját csoportja, ő sem fog tudni másokat lelkesíteni.

Eddig tartott a beszélgetés Döbrössy Jánossal, majd átnyújtott egy meghívót a Budapesti Tanítóképző Főiskola diákjainak előadására, melyen Szörényi-Bródy: István, a király c. rockoperáját adják elő.

Úgy látszik, minden nehézség ellenére mégiscsak folyik közösségnevelő munka a Budapesti Tanítóképző Főiskolán...

Szőke Cecília

(folytatjuk)